

Az Országos Bírósági Hivatal által 2024-ben kiírt Ráth György Bírósági Történelem és Hagyomány-ápolás Pályázat keretében született a *Bíróságszervezés Pest vármegyében* című kötet, amelyben a szerző, Megyeri-Pálffi Zoltán, az ELTE ÁJK Magyar Állam- és Jogtörténeti Tanszékének adjunktusa, kapcsolódva a Budapest Környéki Törvényszék első, 2019-ben megjelent bíróságtörténeti kötetéhez,¹ a jogelőd Pestvidéki Királyi Törvényszék és az illetékességébe tartozó járásbíróságok szervezéstörténetével ismerteti meg az olvasót.

A magyar és angol nyelven egyaránt megjelent monográfiában a szerző kiindulópontként rövid áttekintést ad a polgári korszak bírósági szervezetének felépítéséről, középpontba helyezve az 1871. évi XXXI. és XXXII. törvénycikkeket, amelyek megteremtették az elsőfolyamodású bíróságok, így a törvényszékek mellett a járásbíróságok szervezeti kereteit és működési elveit. E jogszabályok mentén kezdték meg ítélkező tevékenységüket a Budapest Környéki Törvényszék történeti jogelődje, a Pestvidéki Királyi Törvényszék és az illetékességébe tartozó királyi járásbíróságok (Gödöllő, Monor, Nagykáta, Ócsa, Ráckeve, Vác), 1872. január 1-jén. A szerző a jogszabályi háttérrel is bemutatva végigvezeti azt a folyamatot, amelynek nyomán a 19–20. században további járásbíróságok csatlakoztak a törvényszékekhez.

Hangsúlyozza, hogy e járásbíróságokon eltérő körülmények között indulhatott meg az ítélkező tevékenység, hiszen a háttérrel a személyi állományon túl az infrastrukturális feltételek adták, és ahogy a szerző fogalmaz, ezek biztosítása „már minden egyes bírói fórum történetét – a szervezeti változásokhoz hasonlóan – egyedivé varázsolják”.²

Az első világháború utáni szervezeti változások közül kiemelt jelentőségű az 1918. november 16-án kiadott miniszterelnöki rendelet, amely a korábbi hagyományokkal szakítva a bírói fórumok nevéből a „királyi” jelző elhagyásáról intézkedett. A kötet következő fejezete a bíróságok 1944–1945 utáni szervezeti, működési változásait taglalja, különös tekintettel a Pest vármegyét érintő változásokra. Ezzel kapcsolatosan pontos áttekintést kapunk a bírósági szervezet módosulását megalapozó törvényi és egyéb jogszabályi rendelkezésekről. Míg 1944-ben a Pestvidéki Királyi Törvényszékhez tizenhárom (királyi) járásbíróság, addig a népköztársasági ítélkező struktúra és tanácsrendszer létrehozásával a Pest Megyei Bírósághoz csak kilenc tartozott. A járásbírósági szervezet alakulása szorosan összefüggött a megyei köz-

Beliznai Kinga*

Pest vármegyei bíróságszervezés

Megyeri-Pálffi Zoltán: *Bíróságszervezés Pest vármegyében*. Budapest, 2024. Budapest Könyvéki Törvényszék, 120 p. ISBN: 978 615 02 0545 8

Angol nyelvű megjelenés: Megyeri-Pálffi, Zoltán: *Organisation of Courts in Pest County*. Budapest, 2024. Budapest Environs Regional Court, 120 p. ISBN 978 615 02 0546 5

igazgatási területi átszervezésekkel, a járasok területének rendezésével.

Míg a Pestvidéki Királyi Törvényszék elhelyezésének, épületeinek alakulásáról szóló kötet 1944-ig követte nyomon a bíróság történetét, a jelen kötet a korábbi folytatásaként szól a Pest Megyei Bíróság elhelyezéséről, részletesen bemutatva a Thököly úti székházat.

A szerző a monográfia témájának feldolgozása során jogtörténeti megközelítésben és építészettörténeti aspektusból is vizsgálta az egyes királyi járásbíróságok felállításának és elhelyezésének körülményeit, lehetséges megoldásait. Ezzel az inter-, illetve multidiszciplináris megközelítéssel szorosan követi a korábbi bíróságtörténeti³ és közigazgatási-építészettörténeti⁴ munkáiban is alkalmazott kutatási módszerét, sajátos szemléletét.

A szerző stílusa a jogi szakmaiság megőrzése mellett gördülékeny, olvasható, ennélfogva nemcsak a jogász-közönség számára befogadható, hanem valamennyi érdeklődőhöz szól. A tájékozódást, a megértést segíti a színes, gazdag képanyag is.

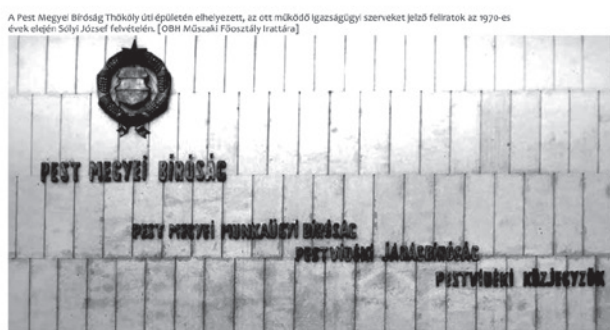
A jegyzetapparátus precíz, pontos, tanúbizonyosságát adva a szerző témában való jártasságának, tudományos felkészültségének.

* Beliznai Kinga PhD, habil. tanszékvezető egyetemi docens, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Magyar Állam- és Jogtörténeti Tanszék, ORCID: 0000-0003-3420-2260

A Pest Megyei Bíróság frissen elkészült Thököly út 97–101. sz. alatti épülete 1973-ban. [Forrás: 19533-Bójár Sándor adománya]

A Pest Megyei Bíróság Thököly úti épületén elhelyezett, az ott működő igazságügyi szervek jelző felirata az 1970-es évek elején Solyi József felvételén. [OBH Műszaki Főosztály irattára]

A Népköztársaság utolsó évtizedének bírósági rendszere ezeken az 1984-től hatályos rendelkezéseken nyugodott, s bár az 1972. évi bírósági törvény egyes rendelkezéseit még módosították ebben a politikai rendszerben,⁸⁷ a szervezet nem változott, így a háromszintű struktúra öröklődött át a rendszerváltás utáni időszakra. Ebben a felépítésben Pest megyét érintően annyiban következett be változás, hogy 1989-ben Dabas, Monor, Nagykáta és Ráckeve városi rangot kapott,⁸⁸ tehát a megye valamennyi olyan bírósági székhelye, amely eddig nem bírt ezzel a közigazgatási jogállással. Az Elnöki Tanács határozata nyomán megváltozott az érintett település bíróságainak elnevezése, s megkapták a „városi” jelzőt.⁸⁹ Így 1989 tavaszán immár további négyvel kiegészülve, összesen kilenc városi bíróság működött a Pest Megyei Bíróság illetékességi területén, valamint a Budakörmeyi és a Pest Megyei Munkaügyi Bíróság.

KÖZLEMÉNY
egyes helyi bíróságok elnevezésének megváltozásáról

A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1989. (II. 5.) NET határozatával egyes községek városi építési tisztorú rangúvá váltak.

A fenti határozat következtében az igazságügyi Minisztérium 8003/1989. (II. 12.) számú ügykezelési 1989. március 31-jei hatállyal az alábbiak szerint módosul:

(BÉKÉS MEGYEI BÍRÓSÁG)
a *Patonyai Bíróság* elnevezése *Patonyai Városi Bíróság*,
(BŰRCSD-ABAUJ-ZEMPLEN MEGYEI BÍRÓSÁG)
a *Sáskói Bíróság* elnevezése *Sáskói Városi Bíróság*;

(PEST MEGYEI BÍRÓSÁG)
a *Dabas Bíróság* elnevezése *Dabas Városi Bíróság*;
a *Monori Bíróság* elnevezése *Monori Városi Bíróság*;
a *Nagykáti Bíróság* elnevezése *Nagykáta Városi Bíróság*;
a *Ráckevei Bíróság* elnevezése *Ráckevei Városi Bíróság* elnevezésre változik.

Dr. Szejdei Ágnes v. k. távollétében

A Pest megyei új városi bíróságok 1989-ben. Közlemény egyes helyi bíróságok elnevezésének megváltozásáról. [Igazságügyi Közlöny, 1989. (március 31.) 3. sz. 193. p.]

87. Vö. 1986. évi 30. törvényerejű rendelet a bíróságokról szóló 1972. évi IV. törvény módosításáról; 1987. évi XI. törvény a jogalkotásról.

88. A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának 16/1989. (II. 5.) NET határozata közigazgatási területi és egyes községek városi nyelvkéntéséről. Magyar Közlöny, 1989. (február 5.) 8. sz. 179–171. p.

89. Közlemény egyes helyi bíróságok elnevezésének megváltozásáról. [Igazságügyi Közlöny, 1989. (március 31.) 3. sz. 193. p.]

Stróbl Alajos Justitia szobra, amely eredetileg a Hauszmann Alajos által tervezett, 1893 és 1896 között a Magyar Királyi Kúria számára épült budapesti igazságügyi Palota csarnokait díszítette, majd hosszú vándorlásának egyik állomása a Pest Megyei Bíróság Thököly úti épülete előtti térrész lett. Itt 1979 és 1984 között volt látható, majd a Maróty István 16. sz. alja, a 1. legfőbb bíróság (eredetileg az igazságügyi Minisztériumnak készült) épületének előcsarnokába került, ahol ma is megtalálható. [OBH Műszaki Főosztály irattára, Solyi József felvétele]

Részlet a magyar nyelvű kötetből.

Jegyzetek

- MEGYERI-PÁLFFI Zoltán: *Epizódok a Pestvidéki Királyi Törvényszék történetéből 1872–1944/Episodes from the History of the Royal Pest Environs Regional Court 1872–1944*. Budapest, 2019. Budapest Könyvéki Törvényszék, 120 p. ISBN 978 615 0053 54 7
- MEGYERI-PÁLFFI Zoltán: *Bíróságszervezés Pest vármegyében*. Budapest, 2024. Budapest Könyvéki Törvényszék, 111. p.
- Vö. pl. MEGYERI-PÁLFFI Zoltán: A debreceni Magyar Királyi Törvényszék egykori épülete. In BARTHA Ákos – SZÁLKAJ Tamás (szerk.): *Interdiszciplinaritás a régiókatásban IV. Fialat kutatók nemzetközi konferenciája*. Debrecen, 2014. Hajdú-Bihar Megyei Levéltár, 31–46. p.; MEGYERI-PÁLFFI Zoltán: Új bíróságok, új épületek? Az 1871. évi XXXI. tc. végrehajtása a bíróságok elhelyezése tükrében, Bihar vármegye példáján keresztül. In Kis Norbert – PERES Zsuzsanna (szerk.): *Ünnepi tanulmányok Máthé Gábor oktatói pályafutásának 50. jubileumára. Studia sollemnia scientiarum politico-camerarium*. Budapest, 2017. Dialóg Campus Kiadó – Nordex Kft. 267–274. p.; MEGYERI-PÁLFFI Zoltán: „Following a Model” as an Element of the Hungarian Legal Culture with Special Regard to Gyula Wágner’s Judicial Architecture. In GEPHART, Werner – LEKO, Jure (ed.): *Law and the Arts. Elective Affinities and Relationships of Tension*. Frankfurt am Main, 2017. Vittorio Klostermann Verlag, 363–392. p.; MEGYERI-PÁLFFI Zoltán: A Hajdúböszörményi Járásbíróság megszervezésének és elhelyezésének története. In MEGYERI-PÁLFFI ZOLTÁN (szerk.): *A jogszolgáltatás története Hajdúböszörményben*. Debrecen, 2018. Debreceni Törvényszék, 59–76. p.; MEGYERI-PÁLFFI ZOLTÁN: Ítéletablak és épületek Debrecenben egykor és napjainkban... In SZILÁGYINÉ DR. KARSAI Andrea (szerk.):

- 15 éves a Debreceni Ítéletábla épülete. Debrecen, 2021. Debreceni Ítéletábla, 9–55. p.; MEGYERI-PÁLFFI Zoltán: *A Székesfehérvári Törvényszék polgári kori története 1872–1944*. Székesfehérvár, 2021. Székesfehérvári Törvényszék; MEGYERI-PÁLFFI Zoltán: A Kúria helyszínei és épületei háromszáz év tükrében. In BÓDINÉ BELIZNAI Kinga – MEGYERI-PÁLFFI Zoltán (szerk.): *300 éves a Kúria*. Budapest, 2023. Kúria, 184–216. p.
- Vö. pl. MEGYERI-PÁLFFI Zoltán: Vármegyházak a történeti Magyarországon az 1870-es közigazgatási reform után. In RAJNAI Zoltán – FREGAN Beatrix – MAROSNÉ KUNA Zsuzsanna – OSZVÁTH Judit (szerk.): *Tanulmánykötet a 6. Báthory-Brassai nemzetközi konferencia előadásából*. 1–2. k. Budapest, 2015. Óbudai Egyetem, Biztonságtudományi Doktori Iskola, 446–461. p.; MEGYERI-PÁLFFI Zoltán: A közigazgatási szervek épületei Magyarországon és külföldön. In TAKÁCS Péter (szerk.): *A jog megjelenítése, építési környezete és szimbólumai. A jogi kultúra látható világa*. Budapest, 2020. Gondolat Kiadó, 560–603. p.; MEGYERI-PÁLFFI Zoltán: Anyakönyvezés térben és időben: az állami anyakönyvezés bevezetése és építészeti hatásai a dualizmus korában. In MEZEY Barna (szerk.): *Kölcsönhatások. Európa és Magyarország a jogtörténelem sodrásában*. (Jogtörténeti Értekezések 50.) Budapest, 2021. Gondolat Kiadó, 193–204. p.; MEGYERI-PÁLFFI Zoltán – MARÓTYZ Katalin: Hat törvényhatósági jogú város székház-építési pályázata. Hivatalszervezés és helyigény. *Építés – Építészettudomány*, 2022. 1–2. sz. 91–128. p.; MEGYERI-PÁLFFI Zoltán: Fordulatok a pesti Új Városháza létesítésében. In MEGYERI-PÁLFFI Zoltán (szerk.): *Épített közigazgatás*. (Jogtörténeti Értekezések 66.) Budapest, 2024. Gondolat Kiadó, 63–80. p.

